

Sâdık Hidâyet'in *Sâsân Kızı Pervin* Adlı Oyununun Yapı ve İzlek Açısından İncelenmesi

DR. ASLI SÜRGİT*

Öz

Sâdık Hidâyet, modern İran edebiyatının önemli simalarındandır. Romancı, halkbilimci, oyun yazarı, denemeci, araştırmacı, çevirmen ve ressam kimlikleriyle de tanınan sanatçı, en çok öykücü kimliğiyle maruftur. İran'da öykü türünün gelişmesinde ve yeni bir zemine oturmasında büyük rolü olan Sâdık Hidâyet, modern anlatım tekniklerinden yararlanmaya özen göstermiş, bu yönüyle kendisinden sonra gelen genç yazarlara ışık tutmuştur. Sâdık Hidâyet, hüznü insanların hayatlarını, duygu ve düşünce dünyalarını eserlerinin odak noktası olarak belirlemiştir. Sanatçı, tiyatro türünde de ürünler vermiştir. 1930 yılında yayımladığı *Pervîn Duhter-i Sâsânî* (*Sâsân Kızı Pervin*) ile adından sıkça söz ettirmiştir. Uzun asırlar hüküm sürmüş görkemli Sâsânî İmparatorluğu'nun çöküş günlerini anlatan bu eser, tarihî bir olayı konu alması açısından dikkate değerdir. 642 yılında Araplarla İranlılar arasında vuku bulan Nihâvend Muharebesi'ni işleyen *Pervîn Duhter-i Sâsânî* (*Sâsân Kızı Pervin*), bu çalışmada yapı ve izlek açısından değerlendirilmiştir. Çalışmada öncelikle Sâdık Hidâyet'in yaşam öyküsü, edebî hayatı ve eserleri üzerinde durulmuştur. Daha sonra bahsi geçen tiyatro oyunu olay örgüsü, kişi, mekân, zaman ve izlek bakımından ele alınmıştır. Ayrıca Sâdık Hidâyet'in İran'ı fetheden Müslüman Araplara yaklaşım biçimi de örneklenerek ortaya konulmuştur.

Anahtar sözcükler: Sâdık Hidâyet, Modern İran edebiyatı, tiyatro, *Sâsân Kızı Pervin*, Sâsânî İmparatorluğu

ANALYSIS OF SÂDIK HİDÂYET'S PLAY *PERVİN THE DAUGHTER OF SÂSÂN* IN TERMS OF STRUCTURE AND THEME

Abstract

Sâdık Hidâyet is one of the important figures of modern Iranian literature. The artist, who is also known as a novelist, folklorist, playwright, essayist, researcher, translator and painter, is best known for his storyteller identity. Sâdık Hidâyet, who played a major role in the development of the story genre and placing it on a new ground, took care to benefit from modern narration techniques, and in this respect, he shed light on the young writers who came after him. Sâdık Hidâyet has determined the lives, emotions and thoughts of sad people as the focus of his works. The artist has also produced theater products. He made a name for himself with *Pervîn Duhter-i Sâsânî*

* E-posta: surgitasli@gmail.com, ORCID: 0000-0002-7618-0971.

Gönderilme Tarihi: 17 Eylül 2024

Kabul Tarihi: 17 Kasım 2024

(*Pervin, the daughter of Sassan*), which he published in 1930. This work, which tells about the collapse days of the glorious Sassanid Empire, which ruled for many ages, is remarkable in terms of being about a historical event. *Pervîn Duhter-i Sâsânî* (*Pervin, the daughter of Sassan*), who dealt with the Battle of Nihâvend, which took place between the Arabs and the Iranians in 642, was evaluated in terms of structure and theme in this study. In the study, firstly, the life story, literary life and works of Sâdik Hidâyet were emphasized. Then, the mentioned play was discussed in terms of structure and theme. Then, the aforementioned play was discussed in terms of plot, character, place, time and theme. In addition, Sâdik Hidâyat's approach to the Muslim Arabs who conquered Iran was presented with examples.

Keywords: Sâdik Hidâyet, Modern Iranian literature, play, *Pervin the daughter of Sâsân*, Sassanid Empire

1. SÂDIK HİDÂYET'İN MODERN İRAN EDEBİYATINDAKİ YERİ

Sâdik Hidâyet, Türk kökenli soylu bir aileye mensuptur (Mahdızadeh, 2016, 16). 1903 yılında Tahran'da dünyaya gözlerini açar. İlim irfana meraklı bir ailede büyüyen Hidâyet, orta öğrenimini Batılı tarzda eğitim veren Saint Louis Lisesi'nde tamamlar. Kendisine ders veren papazın vejetaryen olmasından etkilenerek vejetaryen olur ve vejetaryenlik ile ilgili iki küçük kitap kaleme alır (Mahdızadeh, 2016, 16). Yükseköğrenim için Paris'e giden Hidâyet, burada döneminin önde gelen aydınlarıyla tanışır (İnal Savi, 2008, s. 394). Bozorg-i Alevî ile olan birlikteliği, Hidâyet'in hayatının dönüm noktasını teşkil eder. Sâdik Hidâyet, siyasî görüşlerini ve ideolojisini açıkça ortaya koymaktan imtina eder ve tıpkı Bozorg-i Alevî gibi siyasî partilere gizlice destek verir. Halkın sorunları ile ilgilendiği bu zaman diliminde Sâdik Hidâyet'in benliğini bir hüznün ve açıklanamayan bir karamsarlık kaplamaya başlar. Bu olumsuz ruh hâli, onun alkole ve uyuşturucu maddelere bağımlı hâle gelmesine sebebiyet verir (Özpalabıyıklar, 2005, s. 15). Mühendislik eğitimi için gittiği Belçika'da aslında mühendis olmak istemediğinin farkına varan Hidâyet, tahsilini yarım bırakıp Paris'e geçer. Yazma konusunda yetenekli olduğunu keşfeder ve yazar olmaya karar verir. Artık Hidâyet'in tek amacı kendisini geliştirmek ve iyi bir yazar olmaktır. 1934 yılında Müctebâ Mînovî, Bozorg-i Alevî ve Mes'ûd-i Ferzad ile bir araya gelerek "Dörtler" adlı edebiyat topluluğunu kurar. 1936 yılında seyahat etmek amacıyla gittiği Bombay'da Pehlevî dili ve Hint felsefesiyle yakından ilgilenir. Ardından İran'a geri döner (İnal Savi, 2008, s. 394).

Sâdik Hidâyet'in yaşamı ve eserleri, Meşrutiyet'in başarısızlıkla neticelendiği, adaletin ve özgürlüğün olmadığı, modernizmin geleneğe yenik düştüğü yıllardaki İran toplumunun içinde bulunduğu durumun en açık özeti (Âbidînî, 2002a, s. 65). Sâdik Hidâyet, yaşadığı gibi yazan ve yazdığı gibi yaşayan bir aydındır (Dereli, 2019, 14). Hidâyet, ilk eserlerini realist bir üslupla kaleme alır. Bu metinlere depresif bir ruh hâli hâkimdir. Okuyucunun karşısına çıkan karakterler çoğunlukla yaşamaktan bezmiş,

karamsar, mutsuz ve umutsuz insanlardır (İnal Savi, 2008, s. 393). Eserlerinde karakterlerin ruh hâllerine geniş yer veren Hidâyet, betimleme konusunda güçlü bir yazardır.

Iraj Bashiri, Sâdık Hidâyet'in Saint Louis Akademisi'nde Batılı edebiyat kaynaklarına ulaşmak için çok uğraş verdiğini belirtir (Bashiri, 2019, s. 2). Hidâyet, Edgar Allan Poe, Guy de Maupassant, Rainer Maria Rilke, Franz Kafka, Anton Çehov ve Fyodor Dostoyevski gibi yazarların eserlerini hayranlıkla okur ve onlara öykünerek yeni eserler ortaya koymaya çalışır ("Sadeq Hedayat", 2024). Batı edebiyatını iyi bilen yazar, Batılı teknikleri uygulama konusunda son derece başarılıdır. Sâdık Hidâyet'i Sâdık Hidâyet yapan ve onun dünyaca ünlü bir yazar hâline gelmesini sağlayan eser ise *Kör Baykuş*'tur ("مقاله صادق هدایت", 2024). Behçet Necatigil, Sâdık Hidâyet'in *Kör Baykuş* isimli eseriyle İran edebiyatına Avrupa modernizmini getirdiğini kaydeder. Ayrıca Hidâyet'in eserlerinde en belirgin leitmotiflerin boşluk duygusu ve ölüm olduğunu vurgular (Necatigil, 2022, s. 281-282).

Haleh Estekanchi'nin tespitine göre Sâdık Hidâyet, İranlı yazarlar arasında iki kültürel millî kaynağı aynı anda ele alan nadir isimlerden biridir. Sanatçı, dilini ve fikirlerini geliştirmek için eski İran dili ve edebiyatı hazinesinden faydalanır ve nostaljik unsurlara yer veren birkaç eser ortaya koyar. Ayrıca İran'ın halk dili, halk kültürü ve geleneksel inançlarına da ilgi duyar ve bu alanda da bazı yazılar yayımlar. Bu yazılar, sanatçının vefatından sonra bir araya getirilerek *Niviştehâ-yi Perâkende-i Sâdık Hidâyet* başlığıyla yayınlanır. Hidâyet'in yazarlık serüveninde söz konusu iki millî unsurun birleşimi, onun kendine has düşünceleri ve etkileyici dilinin asıl kaynağı olarak bilinir. Bahsi geçen kaynaklara yazarın Hayyâm'dan ve Kafka'dan aldıklarını da eklemek gerekir (Estekanchi, 2014, s. 184).

Uzun yıllar Paris'te yaşayan Hidâyet, Fransız diline ve edebiyatına son derece hâkimdir. Hatta Fransızca birkaç öykü de yayımlar. Bu öykülerde göze çarpan, düşünceli ve toy bir delikanlının şaşkınlığı ve bir o kadar da savunmasızlığıdır. Sâdık Hidâyet, herkesin hoşlandığı şeylerden hoşlanmayan, herkesi mutlu eden şeylerden mutlu olmayan aykırı bir sanatçıdır (İsti'lâmî, t.y, s. 109). Bundan ötürü ne Batı'da ne de Doğu'da rahat edebilir. Her daim huzursuz ve depresif bir ruh hâli yaşar ve bu durumunu eserlerine de yansıtır (Dereli, 2019, s. 20).

Sâdık Hidâyet, insanların acizliğine ve zayıflığına son derece duyarlıdır. Bu duyarlılık, Hidâyet'in gitgide kendini tüketmesine, daha da kötümser bir hâlet-i rûhiyeye bürünmesine sebep olur (Lashgari, 1982, s. 34). Yazar, Paris'teyken ruhsal bunalımlarının artması sebebiyle intihar girişiminde bulunur. Başarısız olunca kahramanlarının kaderini çizer, onları intihar ettirir (Âbidini, 2002a, s. 66). Paris'ten İran'a dönen Hidâyet, birçok eserini art arda yayımlar. *Zinde be-gûr* (1309/1930), *Pervîn Duhter-i Sâsân* (1309/1930), *Se Katre Hûn* (1311/1932) bunlardan birkaçıdır (Âbidini, 2002a, s. 66).

Sâdık Hidâyet, duru, anlaşılır ve akıcı bir üslup kullanmaya özen gösterir. Gösterişten uzak ve yalın bir anlatım dilini benimsemesi onun geniş bir şöhrete kavuşmasına vesile olan faktörlerdendir.

Hidâyet, İbrahim Gülistan'ın deyişiyle, "İran'da yaşadığı halde, kalbi hep dış dünyada" olan bir aydındır (Âbidini, 2018, s. 12). Doğu felsefesiyle yakından ilgilenen Hidâyet, Budizme ilişkin okumalar yapar ve Buda'nın bazı eserlerini Farsçaya çevirir. Sâdık Hidâyet, Sanskritçe ve Pehleviceye de vâkıftır (Âbidini, 2018, s. 12). Hidâyet'in eserlerinin büyük bir bilgi birikimi neticesi ortaya çıktığı açıktır. Bu bilgi birikimi, sanatçının eserlerinin çok katmanlı bir yapıya sahip olmasına zemin hazırlar. Öykücü, romancı, halkbilimci, oyun yazarı, denemeci, araştırmacı, çevirmen ve ressam kimlikleriyle tanınan Sâdık Hidâyet, hemen bütün eserlerinde, İran'ın toplumsal hayatını gerçekçi bir bakış açısıyla yansıtır. Toplumun ezilen insanların dramlarını konu edinir. Hidâyet'in kahramanları genellikle, köylüler, işçiler, öğretmenler ve kadınlar zümresindedir. İnsan sevgisi onun eserlerinde açıkça görülür (İnal Savi, 2008, s. 384).

Sâdık Hidâyet, mensup olduğu Doğu medeniyetine bir aydın gözüyle, dışarıdan bakar. Toplumda gördüğü aksaklıkları değiştiremediği için hayıflanır. Toplumunun uygarlaşmasını, sosyo-ekonomik açıdan daha insanî koşullara kavuşmasını temenni eder. Bir aydın olarak değişimin sancılarını en derinlerinde hisseden ve yer yer İran medeniyetiyle ters düşen görüşler benimseyen Hidâyet, bu durumu eserlerine de yansıtır. Yaşadığı toplumla barışamayan, huzursuz karakterler çizer (Âbidini, 2002b, s. 131).

Sâdık Hidâyet'in eserlerinin muhtevaları göz önünde bulundurulduğunda bunların, ince hayallerin ve keskin bir zekânın ürünleri olduğu gözden kaçmaz. Sanatçının karakterleri yaşadıkları hayattan memnun değildir. Tıpkı Hidâyet gibi başka hayatlar yaşamaya meyillidirler ve buldukları konumdan fazlasıyla mustarıptirler (Yüzücü, 2017, s. 30).

Oğuz Demiralp'e göre Sâdık Hidâyet, yaşadığı toplumla bir türlü uyuşamayan, tabiri câizse "uyumsuz özne[dir]". Karanlık bir tip olan Hidâyet, yeryüzünde "zorla tutu[luyormuş]" gibi bir hâl içindedir (Demiralp, 2001, s. 15). Selahattin Özpalabıyıklar, çoğu yazar gibi Sâdık Hidâyet'in yaşamının da çelişkilerle dolu olduğu yorumunu yapar (Özpalabıyıklar, 2005, s. 7).

Sâdık Hidâyet gerek fikirleri gerekse yazmaya olan yeteneği dolayısıyla sınırları İran'ı aşan bir popüleriteye kavuşur. Batı edebiyatını yakından takip edip eserlerine adapte etmesi, Hidâyet'in James Joyce ve Franz Kafka gibi büyük yazarlarla yarışır hâle gelmesine olanak sağlar. Halkı ve halkın sorunlarını odağa alması, Hidâyet'in dünyaca üne kavuşmasına sebep olan bir diğer faktördür. Sanatçı, soylu ve nüfuzlu bir ailenin bir mensubu olmasına rağmen halkın sorunlarına seyirci kalmaz. Hastalık, fakirlik, ölüm ve çaresizlik gibi herkesin mustarip olduğu konulara ağırlık verir. Tiyatroya da alaka duyan Sâdık Hidâyet, döneminin tiyatro yazarları ve oyuncularını ile görüşür ve onları

destekler. Şehrâd gibi önemli tiyatro yazarları ile arkadaşlık eden Hidâyet, Fransız gazetelerinden okuduğu tiyatro haberlerini onlara aktarır. Kendisi de tiyatroya duyduğu ilginin etkisiyle *Pervîn Duhter-i Sâsânî* (1930), *Efsâne-i Âferîneş* (1930) ve *Mâzyâr* (1933) adlı oyunları kaleme alır (Estekanchi, 2014, s. 358).

Sâdık Hidâyet, önemli eserlerini yazdıktan sonra zamanının hemen hemen tümünü Batılı yazarların eserlerini çevirmeye vakfeder. Özellikle Kafka'yı çevirmek için yoğun mesai harcar. Yazmaya ve yeni eserler ortaya koymaya alışkın olan Hidâyet bir süre sonra hiçbir şey yazamaz hâle gelir. Yeni eserler ortaya koyamamak Hidâyet'in depresif kişiliğini daha da çökertir. İntihar planları yazarın zihninde iyiden iyiye şekillenir (Özpalabıyıklar, 2005, s. 18). Hidâyet, 1950 yılında tekrar Paris'e gider. Yaşamaktan memnun olmayan yazar 1951 yılında evinde kendi eliyle yaşamına son verir.

2. OYUNUN YAPI VE İZLEK AÇISINDAN İNCELENMESİ

2.1. Olay Örgüsü

Kurmaca bir metnin en önemli iki temel taşı, karakter ve olay örgüsüdür. Bir metnin olmazsa olmazı olan olay örgüsü uzun zaman boyunca karakterden daha fazla önemsenmiştir. Nitekim Aristoteles, *Poetika*'sında olay örgüsünün karakterden daha önemli olduğunu belirtmiştir (Aristoteles, 2008, s. 13). Eski Yunan'da olay örgüsü metnin en önemli unsuruyken zaman içinde karakter ön plana geçmiştir (Özdemir, 2001, s. 42).

Mehmet Tekin, *Roman Sanatı* adlı çalışmasında, vaka ve olay örgüsü kavramlarına değinir. Tekin'e göre hikâye, olandır; vakanın biçimlendirdiği serüvendir. Vaka ise sözlük anlamı itibariyle "olup geçen şey" demektir (Tekin, 2004, 69). Vakaya "şahıs-mekân-zaman" düzleminde canlılık kazandıran ise dildir. Vaka, esas karakteri itibariyle 'taklit' ve 'yansıtma' eylemleriyle biçimlenen anlatıma dayalı türlerin vazgeçilmez bir elemanıdır. Çünkü vaka, anlatı sisteminin ruhudur. Bir anlatı sisteminde vaka yok sınırına çekilebilir, fakat yok edilemez (Tekin, 2004, s. 70-71).

Sâsân Kızı Pervîn'de İranlılar ve Araplar arasında geçen Nihâvend Savaşı sırasında Zerdüş inancına mensup soylu bir ailenin başından geçenler söz konusu edilir. Yaşlı ressam, kızı Pervin, uşağı Behram ve köpeği Raşno ile birlikte Rey şehrindeki konağında sakin bir yaşam sürer. Günün birinde İran halkı savaş gerçeğiyle burun buruna gelir. Araplar ile İranlıların mücadelesi sırasında insanlar güvenli noktalara göç eder. Başka bir yere gitmeyi reddeden ressam ve ailesi ise bunun bedelini ödemeye mahkûm edilir.

Ressamın iki çocuğundan biri olan Pervin, nişanlı bir genç kızdır. İran ordusunda görev yapan Perviz'le evleneceği günün hayaliyle zorluklara göğüs gerer. Savaşta yaşanan gelişmeler, İranlıların aleyhine cereyan eder. Arap ordusu hız kesmeden ilerler. Şehri terk etmeye çalışan İranlı kadınlar, yaşlılar ve çocuklar yollarda perişan olur. Birçok kişi gıdasızlık ve hijyen eksikliği nedeniyle hayatını kaybeder. Savaşın hız kazandığı günlerde Perviz'den haber almak iyice zorlaşır. Pervin ve ailesi Perviz'in hayatta olup olmadığından endişe duyarken genç komutan birdenbire çıkagelir. Perviz,

ressam ve ailesini güvenli bir yere göndereceğini söyler. Ardından ordusuna geri döner. Aynı günün akşamında Araplar, ressam ve ailesinin konağının çevresini sararlar. Evdeki kıymetli eşyaları yağmalarlar. Aile şaşkınlık içerisinde olup biteni izler. Sıra, Pervin'e gelir. Araplar, Pervin'in güzel bir kız olduğunu fark edince onu komutanlarına sunmaya karar verirler. Bu manzaraya tanıklık eden ressam ve Behram, yağmacıları durdurmaya çalışır. Fakat bir sonuç alamazlar.

Pervin'i Arap komutanlarına götüren yağmacılar, bu hizmetlerinin karşılığında kıymetli hediyeler alırlar. Komutan, Pervin'i görür görmez ona âşık olur. Pervin ile tercümanı aracılığıyla iletişim kurar. Müslüman olması karşılığında onunla evleneceğini, ona hazinelerini hediye edeceğini söyler. Pervin ise nişanlı olmasını gerekçe göstererek komutanın teklifini reddeder. Ayrıca dinini değiştirmeyeceğini söyler. Komutan bunu duyunca öfkelenir. O sırada tercüman, Pervin'in nişanlısının vefat ettiği haberini duyurur. Pervin buna inanmak istemez. Fakat Perviz'e verdiği yüzüğü görünce tercümana inanır ve kahrolur.

Arap komutan, Pervin ile evlenme fikrinden vazgeçmez. Onun yanından bir dakika bile ayrılmaz. Pervin, komutanın belindeki hançeri alıp onu kendi göğsüne saplar. Kanlar içinde yere yığılır. Arap komutan, Pervin'in cansız bedenini mücevherlerle bezeler.

2.2. Şahıs Kadrosu

Gerçek dünyada, gündelik hayatta, iletişim ve etkileşim ağı nasıl insan etrafında kurulmuşsa, gerçek dünyayı yansıtmak iddiasında olan sanat eserinin kurmaca dünyasında da insan veya insanî nitelik kazandırılmış herhangi bir figür, aynı konumdadır (Tekin, 2004, 79). Anlatı sisteminde kişi, öteden beri önemli olmuştur. Çünkü kişiler, olayı canlandırmak için vazgeçilmez öğelerdir. Ancak kişinin olay açısından bir değer ifade etmesi, olaya dayalı geleneksel anlatıda daha dikkat çekicidir. Kişi, olayın canlandırılması, okuyucunun anlatı dünyasına çekilmesi açısından değeri ve önemi tartışılmaz bir elementtir (Tekin, 2004, s. 86).

Kişi, metinde olay örgüsünün meydana gelmesine ve şekillenmesine katkı sunan yapı unsurlarından biridir. Yeri geldiğinde olayları anlatan, vakayı sürükleyen bir konuma da sahiptir (Kalkan, 2024, s. 53). Anlatıma bağlı olarak karşımıza çıkan kurmaca metinlerde, kişiler, kendilerine yüklenen karakteristik özelliklere ve olayın merkezine yakınlıklarına göre değerlendirilirler (Özkara, 2023, s. 93).

Sâsân Kızı Pervin isimli eserde, ana karakterlerin tamamı İranlı olup bunlar ressam, Pervin, Behram ve Perviz'den ibarettir. Arap komutan, Arap tercüman ve dört yağmacı Arap ise yan karakterlerdir. Ana karakterler iyi niyetli, cesur, sözünü sakınmayan, vatansever, dindar ve mazlum insanlar olarak gösterilir. Yan karakterler ise ürkütücü bir görünüme sahip olan, her tarafı yakıp yıkan, zalim, zorba, kötücül ve karanlık kişiler olarak betimlenir.

Ana Karakterler

Ressam

İsmi okurla paylaşılmayan ressam, kırk beş yaşlarında kibar, nahif, güler yüzlü, yüce gönüllü bir adamdır. Gür, uzun kır saçlıdır. İhtişamlı kıyafetler giyer (Kanar, 2003, 192). Zamanının büyük bölümünü tuvalinin başında çalışarak geçirir. Ressam, evini genç yaşlarda iken gönlünce resim yapıp dinlenebilmek için satın almıştır. Eşi, oğlu, kızı, uşağı Behram ve köpeği Raşno ile beraber uzun yıllar boyunca burada huzur içinde yaşamıştır. Eşinin ölümüyle derinden sarsılmıştır. Çok geçmeden oğlunun Arapların Rey şehrindeki taarruzu esnasında yaşamını yitirmesi Ressam için ikinci bir felaket olmuştur. O, bu elim kayıplardan sonra tüm hayatını kızına adamıştır.

Savaş döneminde eski neşesini yitiren yaşlı ressam, günlerini düşünceli bir şekilde geçirir. İran topraklarının savaş gerçeğiyle karşı karşıya kalması, özellikle genç kızların Arap komutanlar tarafından gözlem altında tutulmaları sanatçıyı perişan eder. Adamın tek hayali, kızının nişanlısına kavuşması ve mutlu bir evliliğe adım atmasıdır. Bununla birlikte ressam, içinde bulunduğu zor durumdan kurtulmak için harekete geçecek gücü kendinde bulamaz. Zayıf ve edilgen bir portre çizer.

Sâsâniler, üçüncü kez Araplarla karşı karşıya gelmişlerdir. Fakat bu kez durumları hiç de parlak değildir. Oldukça vatansever bir insan olan ressam, bu gerçeğe rağmen umudunu korur. İran halkının son derece cesur bir millet olduğunu, kolay kolay yenilmeyeceğini kendine ve çevresine telkin eder. İran askerlerinin zafer kazanması için devamlı surette dua eder. Tanrı'nın ateşinin kendilerini koruyacağına inanır.

Pervin

Pervin, yirmi yaşında, uzun boylu, sarışın, genç bir kızdır. Zarif ve sakin tabiatlıdır. Babasıyla sessiz ve durgun bir hayat sürer. Babasına ve nişanlısı Perviz'e çok düşkündür. Rey şehrinin Araplar tarafından fethedilmesine üzülür. Gerek atalarının dinine gerekse vatanına son derece bağlı bir insan olan Pervin, doğup büyüdüğü şehirde özgürce yaşamak ister. Cephede geçirdiği zor günlere sabretmesi için nişanlısına, hatıra olarak üzerinde Ahura Mazda'nın resmi olan bir yüzük verir (Kanar, 2003, s. 204).

Arap askerler, ressamın evine düzenledikleri baskında Pervin'i gözlerine kestirirler. Kızı kendi komutanlarına teslim etmeleri karşılığında ödüllendirilirler. Arap komutan, Pervin'in güzelliği karşısında âdeta büyülenir ve Müslüman olması karşılığında Pervin'e sandık sandık mücevherler vereceğini, onu evinin biricik kadını yapacağını dile getirir. Buna rağmen Pervin ne dinini değiştirmek ister ne de pahalı hediyelere tevessül eder. Arap komutanına şu cümlelerle başkaldırır:

"Sen bizim bilimimize, kutsal kitabımız Avesta'ya aşinasın; neden böyle konuşuyorsun? Biz biliyoruz; sizin tek hedefiniz fütuhatta bulunmak. İranlılara kin gütmek ve düşmanca davranmaktan ibaret. Dini bahane etmişsiniz kendinize. Kızları evlerinden kaçırıp dağ başında satmaya dininiz müsaade ediyor mu? Evleri ateşe vermeye, tarlaları çiğnemeye, kadınları, çocukları kılıçtan geçirmeye izin veriyor mu? Bütün bunlar Ehrimen'in işi değil mi? Evet, savaşı biz başlattık; çünkü dininiz biz İranlıların işine yaramaz. Belki sizin için iyidir. Çünkü yırtıcı hayvanlar gibi

yaşıyorsunuz. O sizi doğru yola davet etti. Ama biz çok uzun zamandır iyi ile kötüyü ayırt ediyoruz. Rica ederim dininizi bahane etmeyin; cenneti, cehennemi bırakın bir kenara. Ne yapabilirsiniz, bugün yapın. Askerleriniz bize karşı üstün gelse de, anlatılamayacak şeyler yaptılarsa da, gücünüz bize yetmeyecek. Bir gün gelecek, sizi ülkemizden kovacağız; eski ateşi yeniden yakacağız. Getirdiğiniz din doğruysa, savaş ve kıyımı kabul etmez. Duymadınız mı hiç, doğru söz kılıçtan keskindir...” (Kantar, 2003, s. 217-218).

Yukarıdaki pasajdan da anlaşılacağı üzere genç kız, Arap milletine oldukça olumsuz bir bakış açısıyla yaklaşır. Araplar için ağza alınmayacak sözler sarf eder. Arapları açıkça aşağılar, onları hakaretamiz sıfatlarla anar. Pervin, Araplar için “açgözlü”, “gözü gönlü aç”, “ne oldum delisi şeyler” gibi ifadeler kullanır. Ona göre Araplar, “yırtıcı hayvanlar” gibi yaşayan “dünkü insancıklar[dır]”. İranlı kız görünürdeki yenilgiye rağmen çok geçmeden Arapları İran’dan geri göndereceklerini ileri sürer.

Behram

Ressamın konağında uşak olarak çalışan Behram, elli yaşlarında, cesur, itaatkâr ve güvenilir bir adamdır. Yerel bir şiveyle konuşur. Ressam ve ailesine sadakatle bağlıdır. Hiçbir akrabası olmayan Behram, Pervin ile babasının güvenliğini her şeyin üzerinde tutar. Onların iyiliğini düşünmekten âdeta ihtiyarlar. Rey’i hâlen terk etmemiş olmalarına bir türlü anlam veremez. Billhassa kızı gibi gördüğü Pervin’in selameti için çok endişelenir. Arapların genç kıza zarar vermesini engellemek için çözüm yolları arar. Pervin’in nişanlısı Perviz’i bulmak maksadıyla defalarca cepheye gider (Kantar, 2003, s. 195).

Perviz

Perviz, yirmi beş yaşında, yiğit bir delikanlıdır (Kantar, 2003, 193). Sâsâni İmparatorluğu’nun ordusunda Cavidan Süvarisi olarak görev yapan bir komutandır. Namuslu, dürüst ve vatansever mizacıyla dikkat çeker. Pervin’le nişanlı olan Perviz, İran’ı Arap taarruzundan kurtarmak ve onu eski güvenli günlerine geri döndürmek ister. Arapları bozguna uğratmak için çalışan Perviz, Pervin ile babasını savaş ortamından uzaklaştırmanın yollarını arar.

Yan Karakterler

Arap Komutan

Arap komutan, Urve bin Zeyd el-Hayl et-Tâ’î’dir. Kısa boylu, göbekli, kalın enseli, sakallı bir adamdır. Yüzü korkunç ve siyahtır (Kantar, 2003, s. 193). Pervin’i gördüğü anda ona âşık olur. Kıza dokunmak ister. Pervin’in uzaklaşmaya çalışması üzerine ona “Kaçma benden ceylan gibi” diye seslenir. Pervin’e evlenme teklifinde bulunur ve Müslüman olup onunla evlenmesi karşılığında tüm servetini İranlı kızın ayaklarının altına sereceği vaadinde bulunur. Ayrıca diğer eşlerinden daha üstün konumda olacağına dair Pervin’e söz verir.

Yağmacı Araplar

Pejmürde kılıklı, yalın ayak erkeklerdir. Yüzleri esmer, bıyık ve sakalları siyah ve kabarıktır. Vahşi bir görünüme sahip olan bu adamlar oldukça zalimdirler. Kesici aletlerle dolaşır Rey şehri sakinlerine zarar verirler (Kanar, 2003, s. 193). Ressamın evini yağmalarlar. Ayrıca Pervin'i bayıltıp kaçırlar.

Arap Tercüman

Eserde olumlu kurgulanan tek Arap olan tercüman, nazik ve anlayışlı bir adamdır. Pervin ile Arap komutan arasındaki iletişimi sağlamaktan sorumludur. Pervin'i sakinleştirmeye ve ortamı yumuşatmaya çalışır. Konuşma sırasında Pervin, Müslüman Araplara ve İslamiyet'e hakaret etmekte çok ileri gider. Arapların tüm işlerinin kin, nefret, ahlaksızlık ve alçaklık temelleri üzerine oturtulduğunu iddia ederek Arap milletine duyduğu nefreti açığa vurur. Allah için "Sizin taptığınız Tanrı, Ehrimen, savaş tanrısı, cinayet tanrısı, kinci tanrı ve kan isteyen yırtıcı tanrı" (Kanar, 2003, s. 216) gibi çirkin ifadeler kullanır. Buna karşın sağduyulu bir adam olan tercüman yumuşak bir üslupla Pervin'i, İslamiyet'in sert ve acımasız bir din olmadığına ikna etmeye çalışır. Tercüman, başkalarına doğru yolu göstermek için çabaladıklarını, bu uğurda fetih yapmaya niyetlendiklerini, ölmeleri durumunda cennetle ödüllendirileceklerini belirtir. Tercüman, Pervin ve ailesinin dininin sapkın ve batıl bir din olduğunu da sözlerine ekler.

2.3. Mekân

Mehmet Tekin, mekân unsurunun, bir tanıtım veya takdim sorununun ötesinde işlevsel bir özellik taşıdığı düşüncesindedir. Mekân, olayların cereyan ettiği çevreyi tanıtmak, anlatı kahramanlarını çizmek, toplumu yansıtmak ve atmosfer yaratmak için kullanılır (Tekin, 2004, s. 143).

Sâsân Kızı Pervin'de olaylar bugünkü Tahran yakınlarında bulunan Rey (Raga) şehrinde vuku bulur. Birinci ve ikinci perde, geleneksel İran mimarisi tarzında inşa edilmiş bir konakta geçer. Ressamın evi, son derece ihtişamlıdır. At başlı sütunlar oldukça görkemlidir. Duvar da ve kemerde kahverengi tezyinat görülür. Sâsânî ve Hahamenîşî mimarisi tarzında geniş bir eyvan göze çarpar. İki basamaktan oluşan eyvana göz alıcı renkleriyle dikkat çeken iki halı serilidir. Eyvanın önünde bir toprak yığını, hemen ileride bir bahçe vardır. Ufka Demavend Dağı'nın manzarası hâkimdir (Kanar, 2003, s. 194-195).

Oyunun üçüncü ve son perdesi, Arap komutanın sarayında geçer. Görkemli halılarla döşenmiş salonda ipek döşekler mevcuttur. Salonun ortasında arslan pençesi şeklinde, kısa ayaklı, arslan başlı, oymalı, değerli bir taht yer alır. Mobilyaların çekmeceleri ağzına kadar mücevherle doludur. Pirinç buhurdanın içinde ıtır tütmektedir (Kanar, 2003, s. 213).

2.4. Zaman

Mehmet Tekin'e göre zaman, insan zihnini en fazla meşgul eden kavramlardan biri, belki de en önemlisidir. Bu kavram sadece felsefenin değil, aynı zamanda,

matematiğin, fiziğin, hatta bilimsel gelişmelere paralel olarak diğer birçok disiplinin gündeminde yer almış, her disiplinin kendi bakış açısından değerlendirilmiştir. Tarihsel süreçte zaman kavramı, diğer kavramlar gibi birtakım değişmelere maruz kalmıştır. Ancak zaman kavramının değişim süreci, diğerlerine kıyasla hayli uzun sürmüş ve bu değişimin kabulü epey bir zor olmuştur. Anlatı, ister söz, ister yazıyla sunulsun, inşa edilmiş bir yapıdır. Doğal olarak, belirli bir amaç doğrultusunda inşa edilen bu yapı, zamana bağlı olarak asıl kıymetini bulur ve zaman içinde idrak edilir. Bu nedenle bir anlatıda hikâye, mutlaka belirli veya belirsiz bir zamanda cereyan eder. Yine bu hikâye, belli bir süre sonra duyulur ve belli bir süre içinde kaleme alınıp anlatılır (Tekin, 2004, s. 119).

Ali Yaşar Bolat, zaman için “Bir anlatıda ortaya konulan olayların gerçekleşme süresi ya da metnin geneline etki eden olayı içine alan süredir. Öykü zamanı, eserlerde geçen zamansal ifadelerden, eser içerisine yerleştirilmiş teknik ilerlemelerden veya yazarın üslubu içerisinde bulunan bazı yöntemlerle de ortaya çıkarılabilir” tespitini yapar (Bolat, 2021, s. 9).

Sâsân Kızı Pervin isimli eserde olaylar, 642 yılında Hz. Ömer’in hilafeti döneminde Arap-İran savaşı sırasında vuku bulur. Üç perdeden müteşekkil olan eserde vaka, yirmi dört saatlik bir zaman diliminde tamamlanır. Birinci perdede, Ressam, Behram, Pervin ve Perviz’in diyalogları öne çıkar. Bunların dilinden İran’ın mevcut durumu hakkında bilgi verilir. İkinci perdede, Ressam, Pervin ve Behram aracılığıyla Arapların İran’da hâkimiyet kazanmalarından bahsedilir. Bu sırada ressamın evi yağmalanır; Pervin bayıltılarak kaçırılır. Üçüncü perdede, Pervin’in Arap komutanın huzuruna getirilişi ve sonrasında cereyan eden olaylar söz konusu edilir.

2.5. Oyunun Kimliği

Pervîn Duhter-i Sâsânî (پروین دختر ساسان), Sâdık Hidâyet’in 1930 yılında yayımladığı bir tiyatro oyunudur. 2003 yılında Mehmet Kanar tarafından Türkçeye çevrilmiştir. Eserde, Sâsânî İmparatorluğu döneminde İranlıların Araplarla yaptığı Nihâvend Savaşı konu edilir. Nihâvend savaşı, İslâm tarihinde önemli bir dönüm noktası olarak kabul edilmiştir. Çünkü Sâsânîler, Araplara mağlup olmalarının ardından bir daha toparlanamamışlardır. Nihâvend Savaşı, İran’ın birçok önemli şehrinin fethedilmesinin de önünü açmıştır (Sarıçam, 2007, s. 98).

Bahsi geçen dönemde İranlılar, Zerdüştlük dinine bağlıdır (Niray, 2001, s. 1). Sâdık Hidâyet’in Zerdüştlük ile ilgili yaptığı uzun araştırmalar sonucunda elde ettiği bilgi birikiminin ışığında ortaya koyduğu *Sâsân Kızı Pervin*, İranlıların eski inançlarına, gelenek ve göreneklerine ışık tutması sebebiyle önemlidir. Eserde, Pervin karakteri üzerinden savaşın sivil halkın üzerinde yarattığı maddî ve manevî tahribat gözler önüne serilir. Ayrıca Zerdüş İran halkının Müslüman Araplara menfî yaklaşımını ortaya koyar.

Sâsân Kızı Pervin’de özellikle yaşlı ressam ve ailesinin savaş sırasında yaşadığı olaylar üzerinde durulur. Hamasî duyguların ağırlıklı bir şekilde işlendiği eserde, İranlıların millî ve manevî değerlerinin tehdit altında olduğu vurgulanır. Burada Sâdık

Hidâyet'in Araplara olumsuz bir bakış açısıyla yaklaştığı görülür. Yazar, fütuhât gayesi içindeki Müslüman Arapları vahşi, ilkel, cahil ve zalim olmakla itham eder. Kendi ırkının Araplardan üstün olduğunu ileri sürer. Ayrıca Arapların onlardan öğrenecek çok şeyleri olduğunu vurgular.

3. İZLEK

Kurmaca metin belli bir duygu ve düşünceye dayalı olarak oluşturulur. Her metnin iletmek istediği bir mesaj vardır. Daha çok soyut bir kavram olan izlek (tema, tem) duygu ve hayalleri içine alır. Yazar, eserinde birden fazla izleğe yer verebilir (Daşçı, 2018, s. 33). İzlek, metnin üzerine konumlandığı konunun yazarın duygu ve düşüncesinde öznel bir yargı hâlinde ortaya konan sentezi olup metnin nihai hedefi ve yazarın asıl amacıdır (Çetin, 2021, s. 123). *Sâsân Kızı Pervin* isimli tiyatro eserinde savaş ve sevgi izlekleri ön plana çıkar.

3.1. Savaş

Zerdüştlük inancını benimsemiş olan İran halkı mutlu ve bayındır bir yaşam sürer. Bu ülke günün birinde Araplar tarafından fethedilir. Araplar bütün gayelerinin İran'ı İslamlaştırmak ve beraber kardeşçe yaşamak olduğunu söyleseler de İran halkını kendilerine inandıramazlar. İnsanlar güvenli ülkelere göç etmek isterler. Kaçmaya çalışanlar yollarda perişan olur. Canlarını kurtarmayı başaranların bazıları açlıktan ölür. Şehirlere tam anlamıyla bir kaos hâkimdir. Kıyameti anımsatan bir tablo söz konusudur. Bu durum eserde Behram'ın dilinden şu cümlelerle verilir:

"Sordum... Yol yok demedim mi? Gittim, kendi gözümle gördüm. Yollarda aç İranlı yaşlılar, kadınlar, çocuklar görülmüyor. Varlarını yoklarını doldurduğu küçük arabaları iteliyorlar. Sürülerinden kalanları yanlarına almış, nereye gittiklerini bilmeden yürüyorlar. Yollar kesilmiş. Yaşlılar hastalanıp ölüyor. Analar çocuklarının ellerinden tutmuş, toz toprak içinde taşlı yollardan geçiyorlar. Her taraf ana baba günü; kim kime dum duma. Herkes aç. Araplar öldürmezse, açlıktan öleceğiz. Arapların bu gece Raga'yı alacağı söyleniyordu Şehirde. Biliyor musun, kızları satıyorlar. Kızımı ne yapacaksınız? Bir ona üzülüyorum zaten. Benim de kızım sayılır. Onu ben büyüttüm, ben yetiştirdim. Hep ona üzülüyorum..." (Kanar, 2003, s. 195).

İranlılara göre fetih demek kaos demektir. Gökyüzü kapalı ve kasvet vericidir. Araplar şehre üşüşmüş, binaları yakıp yıkmış, insanları öldürmüştür. İran'ın bütün güzellikleri yok olmuştur. Yeryüzünün cenneti olan İran, "Müslümanların hazırladığı korkunç bir mezarlık hâline gel[miştir]" (Kanar, 2003, s. 207). Ateşkedeler hâk ile yeksân olmuştur.

Yaşanan tüm olumsuzluklara rağmen İran ordusu, Rey'i canla başla savunur. Askerler kaybedeceklerine ihtimal vermeyip sebat etmeyi sürdürürler. "Felaket" diye nitelendirdikleri bu durumdan kurtulabileceklerini düşünen şehir halkı, İran'ın galip gelmesi için Ahura Mazda'ya dua eder. Ressam şöyle söyler:

"Doğru; Şu Tanrı düşmanı ve baş belası Araplar yüzünden hep kaygılıyım; ama elimizden ne gelir? Kaç aydır savaşıyoruz; bu üçüncü savaş. Yiyecek stoklarımız

tükendi; bütün insanlar aç. Şimdiye kadar direndik. Korkma, Allah büyüktür; bu kez zafer bizim olacak. İki kere ikinin beş ettiğini duydun mu hiç? Bizim ordumuz tam donanımlı; bir Rey yapamayacaklar. Arapların eline geçen şehirlerde ayaklanmalar başlamış. İki üç gün daha direnebilirsek Deylemliler yiyeceklerle birlikte yardımımıza gelecekler... Hayır, Raga şehri düşman eline geçmeyecek; Tanrı ateşi bizi koruyacak. Boş yere üzme kendini..." (Kantar, 2003, s. 196).

Oyunda ırkçı ve İslam dini karşıtı bir söylem ağırlıklı olarak okurun karşısına çıkar. İranlı karakterler, Müslüman Araplardan bahsederken son derece sert, aşağılayıcı ve kibirli bir üslup kullanırlar. Onları medeniyetten, insanlıktan uzak mahlûklar olarak görürler. Arap askerlerini "baş belası", "Tanrı düşmanı", "cahil", "deli", "yırtıcı hayvan", "canavar", "alçak" ve "vahşi" gibi sıfatlarla anarlar (Kantar, 2003, s. 196). Halife Hz. Ömer'i "hunhar" diye nitelendirirler. Arapların daha geç modernleşmelerini gerekçe göstererek kendi ırklarını Araplardan üstün bir konumda görürler. Uzun yıllar boyunca İranlılara haraç vermek zorunda kalan Arapların büyük bir güce erişmesini, kendilerine üstün gelmesini kabullenemezler. Aşağıdaki pasaj, bu yaklaşıma örnek teşkil eder:

"Mehâbâdîlerin cihan hükümdarlığından bu yana İran ülkesi böyle bir felaket görmemişti. Sanki Hürmüz hâkimiyeti sona ermiş, Ehrimenler, devler onun yerine geçmiş. Dilimizin, töremizin, varlığımızın kökünü kazımak istiyorlar; yeni bir din getirme bahanesiyle hiçbir zulümden geri durmuyorlar. Maksatları fetihde bulunmak. Askerleri buğday tarlasını vuran çekirge sürüsü gibi. Mamur yerlerimize saldırıyor, dinimizi terk etmeye, aksi takdirde haraç vermeye zorluyorlar. Bir kısmı atalarımın toprağına veda edip yabancı ülkelere göç etti. Yıllarca emrimizde yaşayıp bize haraç veren, kertenkele yiyen çöl Araplarına bakın!..." (Kantar, 2003, s. 200).

Burada açıkça ifadesini bulduğu üzere, oyunda fetih için harekete geçen Müslüman Arap askerleri, "daha dünkü insancıklar", "kertenkele yiyen çöl Arapları", "buğday tarlasını vuran çekirge sürüsü" diye vasıflandırılır. Ayrıca Arapların hilekâr, düzenbaz, hırsız, pis, çıplak ve aç olduğu vurgulanır. "Onlardan üstün olmamız için ve kendi dinlerini kolayca beynimize işlemek için bilimimizi, varlığımızı yok ediyorlar." (Kantar, 2003, s. 201-202) cümlesiyle Arapların bilim düşmanı olduğu öne sürülür.

İranlıların İslam diniyle ilgili yorumlarının da oldukça sert bir ton içerdiği gözden kaçmaz. Arapların Zerdüştlük dini hakkında konuşmaya hakkı olmadığına inanan Pervin, "Dünya ne kadar eskiyse bizim dinimiz de o kadar eski" diye konuşur (Kantar, 2003, s. 216). Kendisini atalarının dinine yani Zerdüştlüğe sahip çıkmakla yükümlü görür. Genç kız, Arapları eleştirirken İslam dininin kutsallarını da alaya alan bir tavır sergiler. Kin ve nefret dilini ön plana çıkarır.

Eserde İran askerlerinin mukavemetli ve dirençli olduklarının altı çizilir. Yine de Araplara mağlup olmaktan kurtulamamışlardır. Arap tercümanın bu hususta söylediği "Kader böyleymiş. Biz İran'ın çelik vücutlu askerlerini yenemiyorduk. Bu sefer Allah bizi bu işle görevlendirdi. Onun yardımıyla sizi yendik; doğru yolu göstermek için" (Kantar, 2003, s. 216) cümlesi gayet anlamlıdır.

3.2. Sevgi

Aşkın temelinde sevgi yatar. Sevgi ise çok katmanlı ve çok boyutlu bir kavramdır. Aşk, maddeyle sınırlı olabilirken sevgi çok daha geniş ve evrensel boyutlarda karşımıza çıkar. Örneğin annenin çocuğuna olan sevgisi, kedi veya köpeklere duyulan sevgi gibi çeşitlendirilebilir.

Ayfer Yolcu'nun ifade ettiğine göre; insan hayatını olumlu yönde etkileyen ve insana değer katan en önemli faktörlerden biri sevgidir. Sevgi; yakınlaştıran, birleştiren ve bütünleştiren, ruhsal ihtiyaçları gideren, psikolojik dünyamızı iyileştiren bir olgu olarak yaşamın her alanında etkin bir güce sahiptir. Ancak küreselleşmenin yoğun etkisi altında kalındığı bir zamanda sevgiye duyulan ihtiyaç ve eksiklik sağlıklı ve verimli bir yaşamı daha da zorlaştırmıştır. Bu açıdan bakıldığında sevginin varlığı, bireysel ve toplumsal hayat için yaşamsal bir değer ve önem taşır (Yolcu, 2022, s. 59).

Sâsân Kızı Pervin'de çeşitli sevgi türleri karşımıza çıkar. Vatan sevgisi ağırlıklı olarak işlenen bir meseledir. Buna göre İranlılar, vatanlarına büyük bir minnet ve sadakatle bağlıdır. "Yeryüzünün cenneti" olarak gördükleri İran'ı her şeyden çok seven bu insanlar, ordularının bir an evvel galip gelmesini isterler. Ülkelerinin selametini her şeyin üzerinde görürler. Sâdık Hidâyet, eserinin ana karakterlerini vatanına ve dinine son derece bağlı, hürriyet sevdalısı, gözü kara ve cesur insanlar olarak okuyucuya sunar. Bunlar ülkelerinin eski parlak günlerine geri dönmesini ümit ederler. Güzel hatıraların verdiği güçle ayakta durmaya çalışırlar (Kanar, 2003, s. 207).

Ressamın uşağı Behram da Ressam ve ailesini her şeyden çok sever. Onların sağlığını ve iyiliğini her şeyin üzerinde tutar. Behram, yanında kaldığı ailenin güvende olması için her ayrıntıyı ince ince düşünür.

Eserde işlenen bir başka sevgi, iki gencin birbirine duyduğu sevgidir. Ressamın kızı Pervin, nişanlısı Perviz'e büyük bir aşkla bağlıdır. Perviz de Pervin'i temiz ve masum bir aşkla sever. İki gencin en büyük temennileri, savaşın son bulması ve evlenmeleridir. Mutlu bir hayat tasavvuru besleyen eden bu iki genç, kavuşmak ve güzel günler görmek için çabalarlar.

Pervin, savaşta asker olan nişanlısı Perviz'i savaş ortamında göremediği için hüznüldür. Öyle ki genç kız, Perviz'e olan hasretinden sararıp solmuştur. Perviz'in başına bir şey gelmesinden endişelenen Pervin ve ailesi, Perviz'den haber almaya çalışır. Savaş günlerinde iki genci ayakta tutan şey, birbirlerine olan aşkları ve sadakatleridir. Onlar aşkları sayesinde kötü günleri geride bırakacaklarına dair umut beslerler. Savaş koşullarında birbirlerini korumaya çalışan Pervin ve Perviz'in aşkları yarım kalır. Her ikisi de hayatlarını kaybederler (Kanar, 2003, s. 204).

4. SONUÇ

Modern İran edebiyatının önde gelen isimlerinden biri olan Sâdık Hidâyet hem kendi köklerinden beslenmeyi hem de Batılılaşmayı önemseyen bir yazardır. Batılı tarzda eğitim almış olan Hidâyet, Batı edebiyatının anlatım tekniklerini öğrenmiş ve

kendi eserlerinde başarılı bir biçimde kullanmıştır. Modern İran öyküsünü sağlam temeller üzerine kurmayı başarmış bir yazar olan Sâdık Hidâyet, kaleme aldığı eserlerde özellikle toplumsal sorunlara odaklanmıştır.

Bu çalışmanın konusunu oluşturan *Sâsân Kızı Pervin (Pervîn Duhter-i Sâsânî)*, Sâdık Hidâyet'in hamasi duygularla kaleme aldığı bir tiyatro eseridir. Zerdüştlük dinini benimsemiş olan İran coğrafyasının Araplar tarafından fethedilmesi politik, kültürel ve sosyal sonuçlar doğurur. İran medeniyeti değişir ve dönüşür. Buna karşın Sâdık Hidâyet, bu olayı bahsi geçen eserinde son derece yanlı bir bakışla ele alır. Yazar, Arap düşmanı, ırkçı bir söylem benimser.

Bu metinde Arap ırkıyla Fars ırkını adeta bir mukayeseye tâbi tutan sanatçı, Fars ırkının Araplardan üstün bir konumda olduğunu ileri sürer. Her fırsatta İranlıları öven Hidâyet, İranlıları köklü bir medeniyete sahip, dürüst, namuslu, vatansever, dindar ve cesur insanlar olarak karakterize eder. Zerdüş Rey halkını olabildiğince sükût sahibi, sevecen ve iyi kalpli insanlar olarak okuyucuya sunar. Kendi halkını göklere çıkaran yazar, Müslüman Arapları çok sert bir dille eleştirir. Arapları aç, çıplak, pis, kaba, vahşi ve zalim kimseler olarak çizer. Hidâyet, Araplara tepeden bakar, onları devamlı aşağılar.

Sâdık Hidâyet, Arapların fetih hareketini "işgal" olarak değerlendirir. Ayrıca Arap askerlerini "çekirge sürüsüne" benzetir. Görüldüğü gibi Hidâyet, *Sâsân Kızı Pervin*'de Müslüman Araplara son derece menfi bir bakış açısıyla yaklaşır. Bu çalışmada Sâdık Hidâyet'in İran'ı fetheden Müslüman Araplara yaklaşım biçimi örneklenerek ortaya konulmuştur.

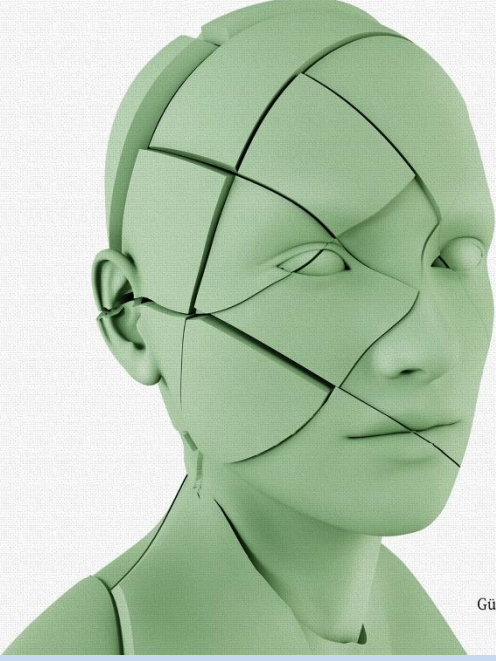
KAYNAKÇA

- Âbidînî, Hasan-i Mîr (2002a). *İran Öykü ve Romanının Yüzyılı I* (Çev. D. Örs). Ankara: Nüsha Yayınları.
- Âbidînî, Hasan-i Mîr (2002b). *İran Öykü ve Romanının Yüzyılı II* (Çev. H. Kırilangıç). Ankara: Nüsha Yayınları.
- Âbidînî, Hasan-i Mîr (2018). *İran Öyküleri* (Çev. Z. Özel). İstanbul: Erdem Yayınları.
- Aristoteles (2008). *Poetika*. İstanbul: Mitos- Boyut Yayınları.
- Bashiri, Iraj (2019). Life of Sadeq Hedayat, *Bashiri Working Papers on Central Asia and Iran*. 1-26.
- Bolat, Ali Yaşar (2021). *Emine Işınsu'nun Tiyatrolarına Zaman, Mekân Ve Karakter Bağlamında Anlatıbilimsel Bir Bakış*. Yüksek Lisans Tezi. Niğde: Niğde Ömer Halis Demir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Çetin, Nurullah (2021). *Roman Çözümleme Yöntemi*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Daşçı, Aynur (2018). *Kâmuran Şipal'in Romanlarında Yapı ve Tema*. Yüksek Lisans Tezi. Kırıkkale: Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Demiralp, Oğuz (2001). *Kör Okur*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Dereli, Tarık (2019). *Ölümün ve Yaşamın Apaçıklığı: Sâdık Hidâyet'in Eserlerinde Uyuumsuzun İzini Sürmek*. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Bilgi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- Estekanchi, Haleh (2014). *Türk ve Fars Edebiyatlarının Modernleşme Süreci (Benzerlikler- Etkileşimler)*. Doktora Tezi. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Hidâyet, Sâdık (2005). *Hidâyetnâme* (Çev. M. Kanar). İstanbul: İletişim Yayınları.
- İnal Savi, Saime (2008). Sâdık Hidâyet. *D.İ.A.* (Cilt 35, ss.69-70). İstanbul: T.D.V. Yayınları.
- İsti'lâmî, Muhammed (t.y). *Modern İran Edebiyatına Giriş*. (Çev. M. Kanar). İstanbul: Çantay Kitabevi.
- Kalkan Seda Nur (2024). *Tarık Tufan'ın Romanlarında Yapı ve İzlek*. Yüksek Lisans Tezi. Gümüşhane: Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kanar, Mehmet (2003). İran Tiyatrosundan Bir Eser: Sâdık Hidâyet'in Sâsân Kızı Pervin'i. *Tiyatro Eleştirmenliği ve Dramaturji Bölümü Dergisi*, (2), 185-223.
- Lashgari, Deirdre (1982). Absurdity and Creation in The Work of Sadeq Hedayat. *Iranian Studies*, 15 (1-4), 31-54.
- Mahdızadeh, Ali (2016). *Metin ve Mekân Diyalektiği (Sâdık Hidâyet'in Kör Baykuş Adlı Romanı)*. Yüksek Lisans Tezi. Trabzon: Karadeniz Teknik Üniversitesi.
- Necatigil, Behçet (2022). *Düzyazular I*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Niray, Nasır (2001). Sâsâni İmparatorluğu'nun Devlet Yapısı Üzerine Bir İnceleme. *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (5), 1-23.
- Nutku, Özdemir, (2001). *Dram Sanatı*. İstanbul: Kabalcı Yayınları.
- Özkara, Okan (2023). *Pınar Kür'ün Romanlarında Yapı ve İzlek*. Doktora Tezi. Ardahan: Ardahan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Özpalabıyıklar, Selahattin (2005). Sâdık Hidâyet: 'Garip' İranlı. *Hidâyetnâme içinde*, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Sadeq Hedayat. *Britannica*. (Erişim Tarihi: 4.7.2024)
<https://www.britannica.com/biography/Sadeq-Hedayat>
- Sarıçam, İbrahim. (2007). Nihâvend. *D.İ.A.* (Cilt 33, ss. 98-99). İstanbul: T.D.V. Yayınları.
- Tekin, Mehmet (2004). *Roman Sanatı I*. İstanbul: Ötüken Neşriyat.
- Yolcu, Ayfer (2022). Sevginin Birey, Aile, Toplum ve Eğitim Üzerindeki Etkileri. *Akademik Platform ve Helal Yaşam Dergisi*, 4(2), 59-71.
- Yüzücü, Ömer (2017). *Tezer Özlü ve Sâdık Hidâyet'in Eserleri Üzerine Karşılaştırmalı Bir İnceleme*. Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Hacettepe Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- پروین دختر ساسان. *Wikipedia*. (Erişim Tarihi: 10.7.2024)
https://fa.wikipedia.org/wiki/پروین_دختر_ساسان
- مقاله صادق هدایت. (Erişim Tarihi: 05.7.2024) <https://bankmaghaleh.ir>

TÜRK BİLİMKURGU EDEBİYATI VE ARKETİPLER

DR. VELİ UĞUR

Günce Yayınları

Oktay Yivli

Öykü Nasıl Okunur

modern öykü ve yöntem

Günce Yayınları

MAKSUT YİĞİTBAŞ

Edebiyatın Ebemkuşağı

Halit Ziya Hikâyeciliğinde

Renklerin Dili

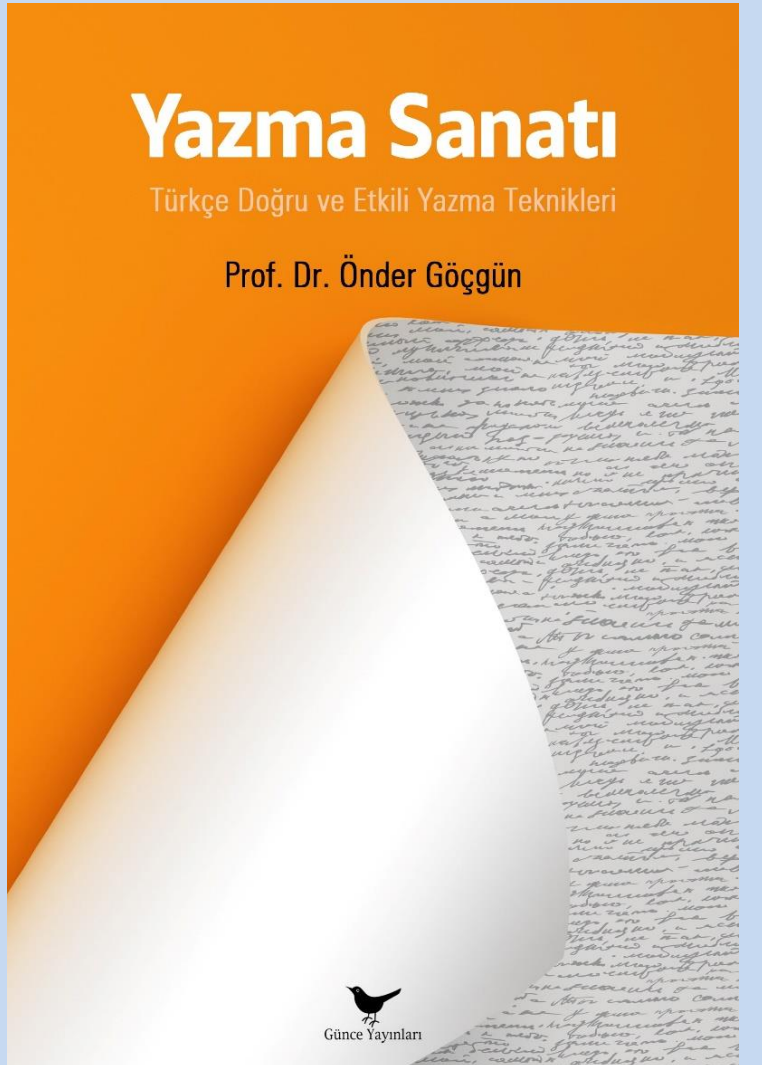

Günce Yayınları

Yazma Sanatı

Türkçe Doğru ve Etkili Yazma Teknikleri

Prof. Dr. Önder Göçgün

Günce Yayınları